

Poate coronavirusul sa justifice neexecutarea contractelor aflate în derulare?

Pe fondul raspândirii rapide a Covid-19, zilele trecute, Organizația Mondială a Sănătății a declarat focarul drept pandemie, ridicând astfel nivelul de amenințare al bolii dincolo de gradul de Urgența de Sănătate Publică de Interes Internațional, pe care îl anunțase la sfârșit de ianuarie. În ultima săptămână, noul coronavirus s-a raspândit puternic și pe teritoriul României, iar numărul total al rezultatelor pozitive înregistrate este în continua creștere.

Drept raspuns, autoritățile au pus la punct o serie de scenarii și planuri de acțiune care implica adoptarea unor masuri (din ce în ce mai) restrictive. Acestea, deși absolut necesare pentru încetinirea raspândirii pandemiei, sunt, inevitabil, de natura sa aduca atingere drepturilor și libertăților cetățenești.

Masurile dispuse afectează direct anumite companii (e.g. operatori de transport aerian, organizatori de evenimente, instituții private de învățământ, magazine mici organizate în cadrul/ în apropierea instituțiilor de învățământ sau firmele de curățenie care le gestionează), și pot, în unele cazuri, să pericliteze posibilitatea acestora de a-și executa obligațiile contractuale asumate față de partenerii contractuali (fie ca vorbim de furnizori, clienți, locatori, sau chiar angajați ai acestora).

Potrivit Codului Civil, contractul este „legea părților”, executarea sa nefiind lasată la latitudinea partenerilor contractuali, ci obligatorie. Astfel, de principiu, orice neexecutare atrage răspunderea contractuală a părții în culpă. Pe cale de excepție, legea permite debitorilor (cei datori să execute obligația din contract) să beneficieze, în anumite condiții, de exonerarea de la executarea obligațiilor contractuale asumate.

Pandemia de coronavirus precum și măsurile luate de autorități în acest context vor duce, după caz, la întârzieri, dificultăți și/sau costuri suplimentare semnificative sau chiar la imposibilitatea de executare a obligațiilor contractuale. Asemenea situații pot constitui în

anumite condiții justificari obiective pentru a suspenda executarea propriilor obligații, protecția în fața unor pretenții de despăgubiri sau pentru adaptarea sau chiar încetarea contractului.

Astfel, dacă executarea contractului devine temporar sau definitiv imposibilă, intră în scena conceptul de **forța majora**. De asemenea, dacă, din cauza unor evenimente imprevizibile, executarea unui contract ar deveni excesiv de oneroasă pentru una dintre părți, aceasta se va putea prevala, în anumite condiții, de o altă excepție de la principiul forței obligatorii a contractelor, **impredictibilitatea**.

Ce este forța majora?

Deși piața locală nu este guvernată de contracte dintre cele mai sofisticate, în cea mai mare parte acestea cuprind o clauză privind forța majoră la secțiunea finală, în categoria „Diverse”. Clauzele tipice reiau limbajul folosit de Codul civil, indicând drept cauze de forță majoră acele evenimente *externe, imprevizibile, absolut invincibile și inevitabile*. Cu alte cuvinte, poate reprezenta forța majoră acea situație generată de circumstanțe dincolo de controlul părților, care pot face executarea contractuală imposibilă. Cazul fortuit, pe de altă parte, este acel eveniment *relativ imprevizibil, inevitabil și invincibil* pentru persoana chemată să răspundă (unele situații care nu reprezintă forța majoră pot să se califice însă în definiția cazului fortuit).

De regulă, forța majoră se referă la situații precum evenimente meteorologice extreme, revolte, războaie, atacuri teroriste sau invazii, acțiuni guvernamentale sau de reglementare, foamete, epidemii și/ sau impunerea unui embargo. Deși este mai puțin obișnuit să vedem clauze de forță majoră care includ în mod expres o urgență globală de sănătate, pandemie sau epidemie, apreciem că în anumite condiții și astfel de evenimente – precum criza actuală a coronavirusului - se pot încadra în sfera de aplicare a unei clauze de forță majoră. Forța majoră presupune, așadar, o imprevizibilitate cu caracter obiectiv, chiar absolut.

În jurisprudența s-a îmbrățișat însă, în mod tradițional, o concepție relativ restrictivă în calificarea faptelor de forță majoră. Spre pildă, s-a stabilit că nu reprezintă cauze de forță majoră: grevele, atunci când erau previzibile, neprimirea la timp a fondurilor bugetare repartizate de primărie, blocajul financiar (nefiind o împrejurare de fapt imprevizibilă și de neînlatrat, care pune debitorul în imposibilitate absolută de a-și îndeplini obligațiile asumate), lipsa disponibilităților financiare, condițiile atmosferice constând în temperaturi

scazute în România sau seceta prelungita (întrucât puteau fi prevazute), pierderea bunului obiect al unui contract de leasing (întrucât obligația debitorului era de a plăti o sumă de bani, iar sumele de bani, ca bunuri de gen, nu pier prin caz fortuit sau de forță majoră).

Recent, tendința pare să se schimbe însă, viziunea instanțelor devenind mai toleranta în aprecierea forței majore.

Este coronavirusul caz de forță majoră?

Condițiile curente în care se desfășoară activitățile de comerț impun o abordare mai relaxată în aprecierea cauzelor care presupun scutirea de la executarea, chiar și temporară, a obligațiilor, tocmai pentru a garanta un nivel decent de stabilitate în raporturile contractuale.

Astfel, epidemia Covid-19 poate constitui caz de forță majoră, dacă trece testul condițiilor prevăzute de lege: (i) evenimentul este cu certitudine unul extern de voința părților; (ii) imprevizibilitatea trebuie analizată în raport de cazul concret invocat, astfel, deși s-ar putea argumenta că amenințarea Covid-19 a apărut deja din decembrie anul trecut, realitatea este că piața locală abia începe să resimtă efectele concrete ale pandemiei; (iii) condiția ca pandemia să fie de neînlaturat este din nou de analizat de la caz la caz, urmând ca părțile să facă o analiză concretă a evenimentului generator și a legăturii de cauzalitate între eveniment și obligația care trebuia executată. Incluzem mai jos câteva exemple din cazuri reale.

În orice caz, este de precizat că niciun eveniment exterior nu poate justifica o imposibilitate fortuită de executare dacă privește bunuri de gen, precum obligația de a plăti o sumă de bani.

Aplicabilitate

Impactul asupra contractelor cu angajații. Codul muncii prevede expres posibilitatea angajatorilor de a invoca forță majoră pentru a suspenda de drept contractele cu angajații. De pildă, dacă autoritățile vor decide închiderea centrelor comerciale, retailerii se vor vedea nevoiți să invoce forță majoră în relația cu angajații, posibil și în relație cu

proprietarul centrului comercial. În relația cu angajații, suspendarea determina încetarea prestării muncii și neplata salariului. Separat, angajatorii au la dispoziție măsura schimbării temporare, în mod unilateral, a locului muncii precum și obligativitatea acordării de zile libere acelor angajați cu copii, pe perioada închiderii școlilor. Spre exemplu, un operator de transport aerian nu ar putea invoca forța majoră în relația cu personalul care asigură zborurile către Italia, dacă îi poate reloca pe aceștia pe alte zboruri. Din aceste motive, măsura trebuie analizată temeinic înainte de a fi implementată, așa cum recomandă și ministrul interimar al muncii joi, 12 martie. Angajatorii nu trebuie să piardă din vedere că o asemenea măsură poate fi contestată în instanța și, în caz de succes, angajații au dreptul să fie despăgubiți integral (și pentru alte prejudicii generate direct de o măsură eventual nelegală), putând obține și daune morale.

Impactul asupra contractelor cu furnizorii. Imposibilitatea absolută de executare va trebui analizată de la caz la caz. Este foarte probabil că un furnizor de produse autentice italienești care trebuia să calatorească în zonele afectate pentru a cumpăra și a livra ulterior produsele promise, să invoce restricțiile de călătorie drept cauză de forță majoră, dacă va dovedi că nu putea achiziționa acele produse din alte zone/ pe alte căi. De asemenea, un furnizor de maști de față sau de dezinfectanți poate invoca creșterea neașteptată a comenzilor pentru a justifica întârzieri în livrare. În schimb, producători de mobilier sau piese auto, nu ar trebui (încă) să se poată prevala de acest caz (situația se poate schimba dacă autoritățile vor decide închiderea fabricilor, similar măsurilor luate în Wuhan, China).

Impactul asupra contractelor de credit. Companiile ar trebui să își revizuiască clauzele contractelor de credit existente pentru a evalua capacitatea de a se conforma condițiilor asumate pe termen mediu și lung, având în vedere perturbările specifice din activitatea lor. În măsura în care executarea contractului ar deveni *excesiv de oneroasă* datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor avute în vedere la momentul încheierii sale, schimbare care ar face vadit injustă obligarea debitorului la executarea obligației, debitorii pot invoca **impreviziunea**, iar instanța poate să dispună adaptarea contractului pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile rezultate, sau chiar încetarea contractului (atenție: *inter alia*, debitorii trebuie să fi încercat în avans, într-un termen rezonabil și cu bună-credință, negocierea adaptării rezonabile și echitabile a contractului, așa ca aceste formalități pot fi demarate deja în relația cu bancile).

Impactul asupra contractelor de locațiune. Atâta vreme cât folosința bunului nu este afectată de cazul extern invocat, debitorul nu poate fi exonerat de plata chiriei. Spre exemplu, într-o speță recentă, chiriașul a invocat imposibilitatea de executare a obligației de plată a chiriei (ce privea terenuri pentru pășunat montan) din cauza apariției unei epidemii („boala limbii albastre”) care l-a determinat să înstrăineze efectivele de animale

cu care pașuna respectivele terenuri. Instanțele au apreciat ca nu exista o imposibilitate fortuită de a folosi terenul închiriat, care putea fi, de altfel, repopulat cu alte efective. În schimb, dacă dintr-o măsură ordonată de autorități este interzis accesul în anumite clădiri de birouri (e.g. dezinfecție DSP ca urmare a depistării unui/ unor cazuri pozitive), atunci se poate invoca forța majoră pentru suspendarea executării contractului de locațiune.

Formalități și efecte

În cazul în care un eveniment (sau o serie de evenimente) declanșează o clauză de forță majoră, partea care invocă clauza poate suspenda, amâna sau poate fi eliberată din îndatoririle sale contractuale, fără a răspunde.

Pentru a opera, însă, nu este suficient ca partea să invoce clauza respectivă. În primul rând, partea interesată va trebui să verifice limbajul folosit în contract, în special în contractele în care clauza de forță majoră a fost negociată și limitată.

Apoi, trebuie efectuată o analiză asupra îndeplinirii condițiilor indicate mai sus (deși sunt unele opinii mai vechi potrivit cărora simpla menționare a evenimentelor în contract ar fi suficientă pentru a califica evenimentul drept forță majoră). În plus, unele contracte impun o serie de condiții preliminare, ce implică notificarea partenerului contractual (nerespectarea în timp util a unei astfel de notificări poate atrage decăderea părții interesate din acest drept).

Pentru a beneficia de efectele forței majore, este esențial ca evenimentul calificat astfel să se fi produs înainte ca obligația, rezultând din contractul încheiat între părți, să fi devenit exigibilă sau ca debitorul să fi fost pus în întârziere cu privire la neexecutare (e.g. nu va fi scutită plata chiriilor restante).

Pe lângă invocarea evenimentului de forță majoră, multe instanțe solicită, de asemenea, demonstrarea faptului că partea a încercat să execute contractul indiferent de apariția evenimentului, urmărind să identifice o sursă alternativă de executare.

Atunci când contractele prevăd acest lucru, partea interesată va trebui să solicite și eliberarea unui certificat de la Camera de Comerț și Industrie, contra cost. Se pare că în China au fost emise până acum peste 3.000 de astfel de certificate. Acestea nu garantează calificarea evenimentului ca forță majoră. Testul suprem va fi efectuat de instanța de judecată/ tribunalul arbitral, după caz.

De aceea, părțile contractante trebuie să rămână precaute înainte de a declara un eveniment de forță majoră pe baza recentului focar de coronavirus. O astfel de declarație, dacă se dovedește netemeinică, va genera obligația părții care l-a declarat de a despăgubi

partenerul prejudiciat, cu suportarea cheltuielilor de judecata.

Concluzii

Istoria ne-a aratat ca în cele mai multe situații de criza majora, starea de panica a creat mai multe pagube decât criza per se, întrucât teama de necunoscut are natura de a ne determina sa exageram în mod nejustificat, irațional, efectele potențiale ale acelor situații, astfel încât deciziile nu mai sunt dictate de rațiuni, ci de instinct și emoție.

Deși mijloacele puse la dispoziție de legiuitor sunt binevenite pentru a raspunde unor imposibilitați efective de executare a contractelor aflate în derulare, recomandarea noastra este ca implementarea oricarei masuri sa fie precedata de o analiza temeinica asupra impactului în relația cu partenerii contractului (risc de prejudiciere a afacerilor în lanț), si, mai ales, a riscului de a ajunge în instanța și de a pierde procesul privind calificarea evenimentului invocat drept caz de forța majora.